

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**EFFECTIVE WAYS OF ORGANIZING
LEARNER CENTERED CLASSES
IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM**

Xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO’PLAMI

23 APREL , 2024

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**EFFECTIVE WAYS OF ORGANIZING
LEARNER CENTERED CLASSES
IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM**

Xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO'PLAMI

23 APREL , 2024

« Effective ways of organizing Learner Centered Classes in English language classroom» xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari.

Buxoro – 2024 - 359-bet

Buxoro davlat universiteti rektori O.X.Xamidovning 2024 yil 9 mart 146-U-sonli buyrug‘i asosida 2024 yil 23-aprel kuni “Effective ways of organizing Learner Centered Classes in English language classroom” mavzusidagi xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjumani bo‘lib o‘tadi.

Mas'ul muharrir:

Mirzaev Ibodullo Kamolovich – filologiya fanlari doktori, professor

Tahrir hay'ati:

N.B. Ataboyev, D.I. Xodjaeva, F.M.Xajieva, G.P. Nazarova,
M.B.Axmedova, O.X.Ganieva, A.A. Fayzieva, S.B. Xamdamova,
G.I. Xamraeva, N.S. Zokirova, L.X.Xaydarova,

Taqrizchilar:

Rasulov Zubaydullo Izomovich – filologiya fanlari doktori, dosent
Qosimova Nafisa Farxodovna - filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori,
dosent

5. Xaydarova, L. X. (2023). ILMIY USLUBGA OID MATNLARNI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI. Innovative Development in Educational Activities, 2(6), 95–101. Retrieved from <https://openidea.uz/index.php/idea/article/view/893>

BADIIY TARJIMADA EKVIVALENTLIK VA ADEKVATLIK TUSHUNCHALARI.

Zokirova Nargiza Savriyevna

BuxDU Xorijiy tillar fakulteti

Ingliz adabiyoti va tarjimashunoslik kafedrası katta o‘qituvchisi

n.s.zokirova@buxdu.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada badiiy translatologik kontekstda uchraydigan hamda tarjimashunoslikda jiddiy bahslarga sabab bo‘lib kelayotgan ekvivalentlik va adekvatlik tushunchalari, ularning tarjimashunoslikdagi o‘rni va ahamiyati to‘g‘risida so‘z yuritiladi. Muallif badiiy tarjimada ekvivalentlik hamda adekvatlik tushunchalarining bir-biri bilan qanchalik yaqin yoki, aksincha, qay darajada farq qilishini yoritishga harakat qilgan.

Аннотация. В этой статье обсуждаются понятия эквивалентности и адекватности, их место и значение в переводческих исследованиях, которые встречаются в литературном переводческом контексте и вызывают серьезные противоречия в переводческих исследованиях. Автор попытался пролить свет на то, насколько близки или различны друг в друге понятия эквивалентности и адекватности в художественном переводе.

Tayanch so‘z va iboralar: ekvivalentlik, adekvatlik, tarjima matnlari, translatologik kontekst.

Ключевые слова и словосочетания: эквивалентность, адекватность, переводческие тексты, транслатологический контекст.

Tarjima tillararo muloqotning alohida turi sifatida asosiy e'tiborni ikki til tizimining semantik jihatiga qaratishni taqozo etadigan ijodiy jarayondir. Chunki axborotning to'laqonliligi asosini turli tillar matnlarining semantik uyg'unligi tashkil etadi. Lisoniy tarjimaning muhim vazifalaridan biri «translatologik ekvivalentlik» tushunchasini muayyan qilishdan iboratdir.

Badiiy tarjimaning mukammal bo'lishida ekvivalentlik muhimmi yoki adekvatlik, degan savol tarjimashunoslikda katta bahslarga sabab bo'lib kelmoqda. Ekvivalent lotincha "aequivalens" so'zidan olingan bo'lib, "teng kuchli", "bir xil ma'noda" deganidir. Tilshunos tarjimashunos olimlar ekvivalentlikning bir necha tiplari mavjud ekanligini ta'kidlashadi. Quyida ulardan asosiy 5ta tipini aytib o'tamiz.

I. Ekvivalentlikning birinchi turida tarjimalarning asliyatga uyg'unligi ko'z ilg'amas darajada namoyon bo'ladi. Asliyat va tarjima o'rtasidagi munosabatlar asosan ushbu ko'rinishlarga ega buladi: a) leksik tarkib va sintaktik qurilishdagi nomuvofiqlik; b) ikki holatda ham bir xil fikr bayon etilayotganligiga qaramasdan, asliyat va tarjimada ifoda etilgan axborot o'rtasida bevosita mazmuniy yoki mantiqiy bog'lanishning ko'zga tashlanmasligi; v) asliyat va tarjima matnlari mazmunlari orasidagi umumiylik darajasi ekvivalent sifatida tan olingan boshqa tarjimalarga nisbatan nihoyatda past.

II. Ekvivalentlikning ikkinchi turida tarjimaning asliyatga yaqinligi foydalanilgan til vositalari ma'nolarining bir xil emasligi bilan izohlanadi. Bu guruhda asliyat bilan tarjima matnlarini tashkil etadigan ko'pchilik so'z va sintaktik qurilmalar o'rtasida bevosita yaqinlik ko'zga tashlanmasada, ikki til matnlari ekvivalentlikning birinchi turiga nisbatan mazmunan ko'proq o'xshashdir.

III. Ekvivalentlikning uchinchi turida asliyat va tarjima matnlari orasida quyidagi xususiyatlar ko'zga tashlanadi: ikki tilning mazmunan o'zaro mos ifoda vositalari leksik tarkib va goho sintaktik qurilish jihatlaridan to'la uyg'un bo'lmaydilar.

IV. Ekvivalentlikning to‘rtinchi turida asliyat va tarjima o‘rtasidagi munosabat ikki til matnlari leksik tarkiblarining yanada ko‘proq o‘xshashligi bilan izohlanadi: 1. I told him what I thought of her // Men unga qiz haqidagi fikrimni aytdim. 2. Ne was never tired of old songs // Eski ashulalar hech qachon uning joniga tegmas edi.

V. Nihoyat, beshinchi turda asliyat va tarjima matnlari orasidagi ekvivalentlik yuqori darajada namoyon bo‘ladi: 1. I study at the University // Men unversitetda o‘qiyman. 2. The house was sold for 10 thousand dollars // Uy 10 ming dollarga sotilgan edi.

Ekvivalentlikning beshinchi tipiga xos xususiyatlar mukammal ko‘rinishda adekvat tarjimada namoyon bo‘ladi. Adekvat lotincha “ad-aequo” so‘zidan olingan bo‘lib, “o‘xshash”, “bir xil”, “teng”, “to‘la mos”, “bir-biriga aynan o‘xshash” kabi ma’nolarni anglatadi. Ayrim tarjimashunoslar fikricha, tarjima qilinayotgan til me‘yoriga qat’iy amal qilgan holda asosiy mazmuni uzatish ekvivalent tarjima bo‘lib, bu maqbul holatdir. Adekvatlik tushunchasi esa ekvivalentlikdan ko‘ra kengroq qamrovga ega. V.Vinogradovning fikricha, ekvivalentlik tarjimaning asliyatga yaqinlashuvini ta‘minlovchi bir omildir, xolos. Matnning asliyatga yaqinlashuv darajalari ko‘plab omillarga, xususan, tarjimon mahorati, til va madaniyatlarning bir-biriga yaqinlik jihati va tarjima qilinayotgan matnning xarakteriga bog‘liq. Adekvat tarjima esa pragmatik muammolarni ekvivalentlikning maksimal darajasida hal etadi va janrning uslubiy talabi va tarjima imkoniyatidan kelib chiqib, til me‘yorining buzilishiga yo‘l qo‘ymaydi. A.V.Feodorov esa umuman bu terminga hojat yo‘qligini, “adekvatlik” istilohining o‘rnini to‘liq tarjima jumlasini bilan o‘zgartirish kerakligini ta’kidlaydi. Olimning fikricha, to‘laqonli tarjima asliyatning janr xususiyatlari va funksional-stilistik komponentlariga to‘la mos keladi. Ammo nazarimizda adekvatlik tushunchasini “to‘laqonli tarjima” yoki “ekvivalentlikning bir pog‘onasi” deb e’tirof etib bo‘lmaydi. Birinchidan adekvatlik – nisbiy tushuncha mukammal tarjima emas. Ya’ni tarjima asliyatga

adekvat degani to‘laqonli asliyatning o‘zi degani emas. Tarjimada asliyatning nolisoniy jihatlaridan (ohang, ruhiyat, uslub) nimadir saqlanib qolganligini anglatadi. Ikkinchidan esa adekvatlik emas, balki ekvivalentlik – adekvatlik sari tashlangan bir pog‘onadir. Yuqoridagilardan ko‘rinib turibdiki, olimlarning ekvivalentlik va adekvatlik tushunchasiga yondashuvi ularning o‘z ixtisosliklari doirasida chuqur fikrlaganliklaridan va shu bilan cheklanganliklaridan kelib chiqqan. Adekvatlik muammosiga to‘xtalgan olimlarning birortasi badiiy tarjima, xususan, she‘r tarjimasida ruhiyat, g‘oya, botiniy ma’no va ohang kabi muhim omillarsiz adekvatlikka erishish mumkin bo‘lmasligiga ahamiyat bermagani bu muammo hanuz o‘z echimini topmaganini ko‘rsatadi. G.D.Voskoboynik fikricha, ekvivalentlik bilan cheklanuvchilar “matn – bu sistema (tizim)”, deb qarasarlar, adekvatlik tarafdorlari “matn – bu tirik organizm” deb hisoblaydilar.

Bahslarga umumiy nazar tashlab, har ikkala qarash tarafdorlari yondashuvlarida biryoqlamalik mavjudligini ko‘rish mumkin. So‘z badiiy tarjima sifati xususida borar ekan, adekvatlik sari intilish, yo‘q deganda minimum ekvivalentlikka erishish bilan yakunlanishi mumkin. Bu o‘zbek xalqining “tog‘dek so‘rasang, tepadek beradi” naqlini esga soladi. Badiiy tarjimada tarjimon ishni, ya’ni tarjimini ekvivalentlik pozitsiyasidan turib boshlashi ma’qul holat emas.

Xulosa qilib aytganda. tarjimaning asliyatga pragmatik adekvatligi asliyat va tarjima sohiblarining bir xil axborotga ega bo‘lishlari bilan ifodalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.D.Shveyser Teoriya perevoda: status, problemi, aspekti. M., 1988.
2. G‘.Salomov Tarjima nazariyasiga kirish. Toshkent, 1978.
3. O.Mo‘minov, R.Turg‘unov, A.Rashidova, D.Alimova. Translation – Yozma tarjima – Pismenniy perevod. Toshkent, 2008.
4. Sirojiddinov Sh., Odilova G. Badiiy tarjima asoslari. – Toshkent, Mumtoz so‘z. 2011.
5. Zokirova, N. S. "Discursive ontology of (literary) translation. innovative development in the global science." *Boston, USA.–2022.*

6. Zokirova N. Метапознание и факторы, влияющие на метакогнитивные способности в переводе //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

INSON ONGI VA AQLIY FAOLIYATIGA OID KONSEPTUAL METAFORALARNI TARJIMA QILISH

Fayziyeva Aziza Anvarovna

Buxoro davlat universiteti

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Raximova Sevara Izzatovna

Buxoro davlat universiteti

2-bosqich magistranti

Tayanch so'zlar: metafora, olam manzarasi, kognitiv metafora, metafora komponentlari, konsepsiya, tarjima strategiyalari, adekvat tarjima, lingvistik-pragmatik xususiyatlar, leksik-grammatik jihatlar.

Annotatsiya: Ushbu maqola, tahlillar yuzasidan olingan natijalarga tayanib, shaxsiy rivojlanishga oid adabiyotlarda eng ko'p uchraydigan metaforalar insonning aqliy faoliyati va ongi bilan bog'liq bo'lganligi, ularning konseptualizatsiyasi insoniyatning uzoq va yaqin o'tmishdagi tajribasiga borib taqalishi o'rganildi. Ingliz va o'zbek tillari misolida qiyoslanganda, mazkur tillarning turli til oilalariga mansubligi hamda xalqlarning tajribasidagi farqlar konseptual metaforalarda ham farqlanishga sabab bo'lishi yoritib berilgan.

Kirish: Tilshunoslikda tadqiqot olib borishning kognitiv yo'nalishining paydo bo'lishi, keyinchalik metaforalar kognitiv nazariyasining vujudga kelishi metafora mohiyatiga oid yangicha qarashlarning shakllanishiga xizmat qildi. Kognitivist olimlarning e'tibori axborotni ifodalash, saqlash, qayta ishlash va uzatish mexanizmlarini o'rganishga, shuningdek, turkumlash va konsepsiya

47.	Exploring Stagnant Similes: A Comparative Study In English And Uzbek Languages	Safarova Zilola Tolibovna Rahmonova Sitora Ulug'bek qizi	200
48.	The Role Of Inversion In Translation And Its Function	Salixova Nodira Nurullayevna Luqmonova Nargis Burxon qizi	203
49.	Badiiy Tarjimada Ekvivalentlik Va Adekvatlik Tushunchalari	Zokirova Nargiza Savriyevna	207
50.	“Inson Ongi va Aqliy Faoliyatiga Oid Konseptual Metaforalarni Tarjima Qilish”	Fayziyeva Aziza Anvarovna Raximova Sevara Izzatovna	211
51.	The Role Of The Slave Dress In Uzbek And English Literature	Radjabova Dildora Raximovna, Pulatova Malika	214